

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH - YL

(2025 - 2026) Ders Bilgi Formu

Ders Adı	Kodu	Yarıyıl	T+U Saat	AKTS	Z / S
Şehir ve Medeniyet Tarihi I	TAR5030		3 + 0	7,5	Seçmeli
Birim Bölüm	Tarih - YL - Lisansüstü (Yüz yüze)				
Amaç	Bu ders, şehirlerin tarih boyunca medeniyetlerin oluşumu ve gelişimindeki rolünü derinlemesine analiz etmeyi amaçlar. Şehirlerin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik dinamiklerle şekillenme süreçleri tarihsel bağlamda incelenir. Ayrıca öğrencilerin, farklı medeniyetlerin şehirleşme modellerini karşılaştırmalı olarak değerlendirip eleştirel analizler yapabilmeleri hedeflenir.				
Ders İçeriği	Dersin başlangıcında şehir kavramının tarihsel ve sosyolojik tanımları ele alınır. İlk medeniyetlerde şehirleşme süreçleri ve kent kültürünün oluşumu incelenir. Mezopotamya, Mısır, Hint ve Çin medeniyetlerinde şehirlerin rolü ve yapısı analiz edilir. Antik Yunan ve Roma şehir devletleri ve kentsel yönetim modelleri üzerinde durulur. Ortaçağ Avrupa'sında feodal yapı ve şehir gelişimi ilişkisi değerlendirilir. İslam medeniyetinde şehirlerin kuruluşu, fonksiyonları ve mimarisi araştırılır. Şehir ve devlet ilişkisi, yönetim mekanizmaları ve şehircilik politikaları tartışılır. Şehirlerin ekonomik rolü; ticaret, zanaat ve pazarların gelişimi ele alınır. Sosyal yapılar, sınıf farklılıkları ve toplumsal cinsiyetin şehir yaşamındaki etkisi incelenir. Şehirlerin kültürel ve dini fonksiyonları, tapınaklar, camiler, kiliseler ve ibadet alanları irdelenir. Ortaçağ ve erken modern dönemde şehirlerin savunma sistemleri ve surlar analiz edilir. Sanayi Devrimi öncesinde Avrupa şehirlerinin dönüşümü ve kentleşme süreçleri tartışılır. Yeni dünya şehirlerinin oluşumu ve kolonizasyon etkileri incelenir. Kent planlaması ve mimari tarzların medeniyet tarihindeki yeri değerlendirilir. Şehirlerin demografik yapısı, nüfus artışı ve göç hareketleri ele alınır. Su kaynakları, altyapı ve teknolojik gelişmelerin şehir yaşamına etkisi araştırılır. Şehir kültürünün sanat, edebiyat ve gündelik yaşamdaki yansımaları üzerinde durulur. Şehirlerin çevresel etkileri ve sürdürülebilirlik meseleleri tartışılır. Medeniyetlerarası etkileşim ve kültürel alışverişin şehirler aracılığıyla gerçekleşme biçimleri ele alınır. Osmanlı, Bizans, İran ve Arap şehirleri karşılaştırmalı olarak incelenir. Modern şehirlerin oluşumu ve şehircilik teorileri tarihsel bağlamda değerlendirilir. Kentleşme süreçlerinde toplumsal hareketlilik ve ekonomik değişimlerin etkileri araştırılır. Şehirlerde sosyal çatışmalar, isyanlar ve siyasi dinamikler tartışılır. Tarihî şehir merkezlerinin korunması, restorasyon ve kültürel miras politikaları incelenir. Medeniyetlerin yükseliş ve çöküşünde şehirlerin rolü ele alınır. Şehirlerin kimlik ve aidiyet duygusundaki önemi tartışılır. Kentsel mekânın tarihsel süreçte değişimi ve mekan algısı incelenir. Günümüz kent sorunlarına tarihsel perspektiften bakış sağlanır. Ders kapsamında öğrencilerin şehir medeniyeti üzerine özgün araştırma projeleri geliştirmesi teşvik edilir. Ders sonunda öğrencilerin, şehir ve medeniyet tarihini eleştirel ve disiplinlerarası bir bakış açısıyla değerlendirebilme yetkinliği kazanması hedeflenir.				
Ders Veren	Prof. Dr. Refik ARIKAN				
Ders Kaynakları	KAYNAKLAR, Âşıkpaşazâde – Târih-i Âşıkpaşazâde, Belâzûrî – Fütûhu'l-Büldân, Ebû Dülâf – Rihle, Ebû'l-Fidâ – Takvîmu'l-Büldân, Evliya Çelebi – Seyahatnâme, İbn Abd Rabbih – el-İkdü'l-Ferid, İbn Asâkir – Târihu Dimaşk, İbn Battûta – Rihletu İbn Battûta, İbn Cübeyr – Rihle, İbn Ebî Usaybia – Uyûnu'l-Enbâ fî Tabakâti'l-Etbâ, İbn Fadlân – Rihle, İbn Fazlallah el-Ömerî – Mesâlikü'l-Ebsâr, İbn Ferhûn – Dîbâcû'l-Müzehebb, İbn Hacer el-Askalânî – ed-Dürru'l-Kâmine, İbn Hafşûn – Endülüs Şehirleri Kroniği, İbn Haldûn – el-İber ve Dîvânü'l-Mübtede ve'l-Haber, İbn Hallikân – Et-Târihu'l-Kebîr, İbn Hallikân – Vefeyâtü'l-A'yân, İbn Havkal – Süretu'l-Arz, İbn Hazm – Cümeli's-Siyer, İbn Hurdâzbih – Kitâbü'l-Mesâlik ve'l-Memâlik, İbn Kesîr – el-Bidâye ve'n-Nihâye, İbn Kuteybe – Maârif, İbn Münkız – Kitâbü'l-İ'tibâr, İbn Rüste – Alâkü'n-Nefise, İbn Sa'd – Tabakâtü'l-Kübrâ, İbn Şeddâd – el-Alâkü'l-Hafîre, İbn Teymiyye – Mecmû'u'l-Fetâvâ, İbn Tûlûn – Târihu'l-Medîneteyn, İbn Züleykâ – Târihu Beyrut, İbn Züneyd – Târihu Kahire, İbnü'l-Cevzî – el-Muntazam fî Târihi'l-Mülûk ve'l-Ümem, İbnü'l-Cezerî – el-Gâyetü fî'l-Tabakât, İbnü'l-Esîr – el-Kâmil fî'l-Târih, İbnü'l-Fakih – Kitâbü'l-Büldân, İbnü'l-Kelbî – Kitâbü'l-Esnâm, İbnü'n-Nebîti – Târihu'l-Endelüs, İbnü'n-Nedîm – el-Fihrist, Kâdî İyâz – Tertîbü'l-Medârik, Kâtib Çelebi – Cihânnümâ, Makdisî – Ahşenu't-Tekâşîm fî Ma'rifeti'l-Akâim, Mes'ûdî – Mürûcû'z-Zehab ve Maâdinu'l-Cevher, Nâsir-ı Hüsrev – Sefernâme, Neşrî – Kitâb-ı Cihannümâ, Suyûtî – Târihu'l-Hulefâ, Süleyman et-Tifâşî – Nüzhetü'l-Müştâk, Şemseddin Semerkandî – Târihu Semerkand, Taberî – Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, Yakübî – Kitâbü'l-Büldân, „ ÇALIŞMA ESERLERİ, „ Abdullahi A. Gallab – The First Islamist Republic, Adam Mez – The Renaissance of Islam, Ahmet Hamdi Tanpınar – Beş Şehir, Ahmet Nedim Serinsu – Şehir ve İslam Hukuku İlişkisi, Ahmet Tabakoğlu – Osmanlı Ekonomisi ve Şehirleşme, Ahmet Yaşar Ocak – Osmanlı Toplumunda Zümre ve Şehir, Ali Erken – Modernleşme Sürecinde Osmanlı Şehirleri, Ali Uzay Peker – İslam Mimarisi ve Anlam Dünyası, André Raymond – The Great Arab Cities in the 16th–18th Centuries, Bekir Karlığa – İslam Medeniyeti Atlası, Bernard Lewis – The Middle East and the West, Cevat Geray – Kentleşme Politikası, Ekrem Buğra Ekinci – Osmanlı Hukuku ve Şehir Düzeni, Hugh Kennedy – The Prophet and the Age of the Caliphates, Ira Lapidus – Muslim Cities in the Later Middle Ages, Janet Abu-Lughod – Before European Hegemony: The World System A.D. 1250–1350, Jere Bacharach – Islamic History through Coins, Jonathan Bloom & Sheila Blair – Islamic Arts, Korkut Tuna – İslam'da Şehir ve Medeniyet, Lawrence Conrad – The Rise of Islamic Urbanism, M. Zeki Duman – İslam Şehircilik Anlayışı ve Osmanlı Şehirciliği, Marshall Hodgson – The Venture of Islam, Metin Sözen – Türk Şehirciliğinde Tarihî Süreç, Michael Bonine – Population, Poverty and Politics in Middle Eastern Cities, Murat Güvenç – Şehir, Mekan, İnsan, Mustafa Demirci – İslam Şehirlerinin Doğuşu, Mustafa Kara – Osmanlı'da Günlük Hayat ve Şehir Kültürü, Nasser Rabbat – The Citadel of Cairo, Nevzat Yalçıntaş – İslam'da Sosyal ve Ekonomik Hayat, Nezar AlSayyad – Cities and Caliphs: On the Genesis of Arab Muslim Urbanism, Nezar AlSayyad (ed.) – Forms of Dominance: On the Architecture and Urbanism of the Colonial Enterprise, Nihad Sâmî Banarlı – Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Nuri Yurdusev – Şehir ve Toplum: Tarihsel Bir İnceleme, Oleg Grabar – Cities and Citizens in Islamic Societies, Oleg Grabar – The Formation of Islamic Art, Paul Wheatley – The Places Where Men Pray Together: Cities in Islamic Lands, Peter Sluglett (ed.) – The Urban Social History of the Middle East, 1750–1950, R. Stephen Humphreys – Islamic History: A Framework for Inquiry, Recep Şentürk – İslam Dünyasında Toplumsal Düşünce ve Şehir, Robert Hillenbrand – Islamic Architecture: Form, Function and Meaning, S. D. Goitein – A Mediterranean Society, Sadettin Ökten – Şehir ve Kültür: Medeniyet Üzerine Düşünceler, Sami Zubaida – İslam, the People and the State, Stefano Bianca – Urban Form in the Arab World: Past and Present, Uğur Tanyeli – Mimarlığın Aktörleri ve Şehirsal Mekan, Yasser Tabbaa – The Transformation of Islamic Art During the Sunni Revival, Yılmaz Özakpınar – İslam Medeniyeti ve Şehir Ahlakı, Zeynep Ahunbay – Osmanlı Şehir Mimarisi				

Hafta	Konu
1	Giriş: Şehir ve medeniyet kavramlarının tanımlanması; disiplinlerarası yaklaşım ve tarihsel perspektif.
2	İlk medeniyetlerde şehirleşme: Mezopotamya, Mısır, Hint ve Çin şehirleri.
3	Antik Yunan ve Roma şehir devletleri: Kentsel yönetim, sosyal yapı ve mimari.
4	Ortaçağ Avrupa'sında şehir ve feodal düzen: Kentlerin gelişimi ve fonksiyonları.
5	İslam medeniyetinde şehirleşme: Kuruluş, planlama, dini ve sosyal işlevler.
6	Şehir ve devlet ilişkisi: Yönetim, siyaset ve ekonomi.
7	Şehir ekonomisi: Ticaret, zanaat, loncalar ve pazar yerleri.
8	Ara Sınav
9	Sosyal yapılar ve toplumsal cinsiyet: Şehir hayatında sınıflar ve roller.
10	Kentsel mimari ve kamusal alanlar: Tapınaklar, camiler, kiliseler, meydanlar.
11	Şehir savunması ve askeri mimari: Surlar, kaleler ve şehir planlaması.
12	Erken modern dönemde şehirleşme: Sanayi Devrimi öncesi kentlerin dönüşümü.
13	Kolonizasyon ve yeni dünya şehirleri: Etkiler ve karşılaştırmalar.
14	Tarihî şehir merkezlerinin korunması: Kültürel miras ve restorasyon politikaları.
15	Genel değerlendirme, öğrenci sunumları ve tartışmalar.
16	Yarıyl Sonu Sınavı

Ders İş Yüğü	Çalışma Türü / Öğretim Metotlar	Süresi (Saat)	Sayısı
Dinleme ve anlamlandırma	Ders	14	3
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme	Tartışmalı Ders	14	3
Önceden planlanmış özel beceriler	Özel Destek / Yapısal Örnekler	14	3
Önceden planlanmış özel beceriler	Rol Yapma / Drama	14	2
Önceden planlanmış özel beceriler	Problem Çözme	14	2
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme, takım çalışması	Beyin Fırtınası	6	1
Ara Sınav 1		1	1
Kısa Sınav 1		1	1
Final		1	1
Ders İş Yüğü:		191	
AKTS (Ders İş Yüğü / 25.5):		7,49	

Program Çıktıları	
1	Lisansüstü eğitim sırasında öğrenci, tarihin yalnızca olayların ne zaman ve nasıl olduğunu inceleyen bir bilim dalı olmadığını, olaylar arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkiler sonucu ortaya çıkan olguların tahlilini hedeflediğini öğrenmiştir. Bu sayede olayları değerlendirirken çeşitli tahlil ve tespitler yaparak, tarihi hadiselere daha derinlemesine vakıf olunabileceğini bilir.
2	Sosyal bilimlerin sağladığı modern araştırma yöntemlerini uygulayarak çeşitli alanlarda özgün araştırmalar yapabilir. Bu araştırmalarında ana kaynaklara ulaşp, bunların sağladığı bilgileri değerlendirebilir.
3	Alanıyla ilgili yapılmış herhangi bir araştırmanın özgün ve bilimsel yeterlilikle bir çalışma olup olmadığı tayin edebilir.
4	Tarih disiplini ile ilgili konularda uzman ya da bilgisi olmayan dinleyicileri bilgilendirir, onlara elde ettiği bulgularla ilgili düşüncelerini açık bir biçimde yazılı ve sözlü olarak ifade eder.
5	Sosyal bilimlerin sağladığı metodolojik ve kuramsal imkanları kullanarak tetkik, tahlil ve teşhis yapabilme yeteneğine sahiptir.
6	Sahasıyla ilgi çalışmaları yetkin bir şekilde ve inisiyatif kullanarak yapabilir.
7	Araştırmaları esnasında karşılaşılabileceği engelleri nasıl aşacağını bilir ve çözümleri uygular.
8	Çalışmaları sırasında bilimsel ahlaki değerleri bir an olsun unutmadan, bunlara sadık kalır.
9	Tarihçinin sürekli çalışması ve sahasıyla ilgili yayınları takip etmesi gerektiğini bilir. Bunları takip ederken, yeni gelişmelerden ve varılan bilimsel sonuçlardan haberdar olur.
10	Çalışmalarının sonuçlarının sadece meslektaşlarına değil, çeşitli toplumsal kesimlere de ulaşmasını sağlar.
11	Ülkenin kültürel, medeni ve milli varlığının gelişmesi için bu sonuçları azami ölçüde kullanır.
12	Bir sosyal bilimci olduğunun farkında olarak toplumla bağlarını hem mesleki, hem de insani anlamda güçlü tutar.
13	Kaynak dillerini bilir. Tarih alanında yapılmış güncel araştırmaları takip ederek yeterli düzeyde anlayabilir ve meslektaşları ile iletişim kurabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmayı amaç edinir.
14	Tarih metodolojisini kullanarak, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yorumlama ve sentez yapma becerilerine sahiptir ve alanıyla ilgili çalışmaları bağımsız veya ortak çalışma olarak yürütebilir.

Ders Öğrenme Çıktısı - Program Çıktıları (1 -5 Puan Aralığı)

Ders Öğrenme Çıktısı	PÇ 1	PÇ 2	PÇ 3	PÇ 4	PÇ 5	PÇ 6	PÇ 7	PÇ 8	PÇ 9	PÇ 10	PÇ 11	PÇ 12	PÇ 13	PÇ 14
Tarih boyunca farklı medeniyetlerde şehirlerin kuruluş, gelişim ve dönüşüm süreçlerini derinlemesine analiz edebilir.	3	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4
Şehirlerin sosyal, ekonomik, kültürel ve politik işlevlerini tarihsel bağlamda karşılaştırmalı olarak değerlendirebilir.	5	4	5	4	5	4	3	4	3	4	3	4	3	4
Kentsel mekânın medeniyet tarihindeki rolünü disiplinlerarası bir perspektifle yorumlayabilir.	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	5
Tarihî şehir planlaması, mimari yapılar ve kentsel yönetim modellerini eleştirel bir yaklaşımla inceleyebilir.	3	5	3	5	3	5	3	5	3	5	3	5	3	5
Şehir ve medeniyet tarihine ilişkin akademik araştırma yaparak özgün ve derinlemesine analizler geliştirebilir.	5	4	3	4	3	4	5	4	5	4	5	4	3	4
Ortalama Değer	3,8	4,2	3,8	4,2	3,8	4,2	3,8	4,2	3,8	4,2	3,8	4,2	3,4	4,4

<https://ebs.bilecik.edu.tr/pdf/dersbilgigetir/439738>